

ЗАКОНОДАВЧІ ОРІЄНТИРИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ

КВАСНЕВСЬКА Наталя Дмитрівна - кандидат юридичних наук, суддя Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ
УДК 343.36:343.85

Проаналізовані нормативні передпосылки розвитку в Україні інституту пробації та обґрунтовано необхідність удосконалення системи мер впливання на правонарушителей

Высказаны предложения относительно законодательных перспектив создания в Украине службы пробації.

Ключові слова: звільнення від покарання, інститут пробації, альтернативні заходи.

Постановка проблеми

Підвищення ролі права в процесі соціального регулювання зумовлює необхідність дослідження проблем реалізації державної політики у кримінально-правовій сфері. Кримінальний закон завжди продукується реальними потребами суспільства в кримінально-правовій забороні і більш-менш адекватно відображає їх у нормах (є соціально обумовленим). Проте, зміни соціально-політичних, економічних умовах життя суспільства і держави засвідчують потребу подальшого реформування кримінального законодавства України у напрямку демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань держави перед європейським та світовим співтовариством.

Актуальність дослідження інституту пробації зумовлена потребою реформування національної системи органів кримінальної юстиції, запровадження альтернативних позбавленню волі заходів впливу на право-

порушників, їх виправлення без ізоляції від суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальні питання удосконалення системи кримінально-правових заходів впливу на правопорушників у своїх роботах досліджували В. А. Бодира, В. В. Василевич, А. П. Гель, Т. А. Денисова, С. Ф. Денисов, О. М. Джу́жа, В. О. Корчинський, В. О. Меркулова, В. М. Трубников, П. Хряпінський.

Окремі питання щодо створення служби пробації в Україні були предметом досліджень таких вчених як О. Беца, І. Богатирьова, Д. Ягунов, І. Яковець та інших. Втім, новели законодавчого визначення підстав звільнення особи від відбування покарання з випробуванням, прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України вимагають переосмислення напрямів запровадження в Україні інституту пробації.

Мета статті

Охарактеризувати законодавчі перспективи становлення в Україні інституту пробації та окреслити напрями їх реалізації.

Виклад основного матеріалу

Одним із шляхів переорієнтації кримінального судочинства з карального напрямку на превентивний є запровадження в Україні інституту пробації, яка, з урахуванням міжнародного досвіду, має стати дієвою системою застосування альтернативних за-

ходів впливу на правопорушників, зокрема на неповнолітніх осіб, які вчинили злочини.

Правовою підставою створення національної служби пробації слугує низка міжнародних нормативно-правових актів, до яких належать:

- Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), прийняті Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 45/110 від 14.12.1990 р;

- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи R(92)16 від 10.10.1992 р. до Європейських правил щодо альтернативних покарань або заходів;

- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи R(97)12 від 10.09.1997 р. щодо статусу персоналу, діяльність якого пов'язана з виконанням альтернативних санкцій;

- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи R(99)22 від 30.09.1999 р. щодо в'язничного переповнення та зростання в'язничної популяції;

- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи R(2000)22 від 29.11.2000 р. щодо вдосконалення впровадження Європейських правил щодо альтернативних покарань або заходів;

- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи R(79)14 від 14.06.1979 р. щодо застосування Європейської конвенції про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими злочинцями;

- Резолюція Комітету міністрів Ради Європи (70)1 від 26.01.1970 р. про практичну організацію заходів нагляду та опіки умовно засуджених або умовно звільнених засуджених;

- Резолюція Комітету міністрів Ради Європи (65)1 від 22.01.1965 р. про відстрочення вироків, пробацію та інші альтернативи ув'язненню;

- Принципи та керівні засади ООН проведення досліджень у сфері покарань, не пов'язаних з ув'язненням, 1990 р.;

- Основні принципи ООН щодо використання програм відновного правосуддя у кримінальних справах, 2002 р. [1].

Крім того, створити в Україні службу пробації було рекомендовано у листопаді

2006 року в оціночній доповіді експертів Європейського Союзу з питань визначення пріоритетів реформування кримінально-виконавчої служби.

Концепцією реформування кримінальної юстиції України, затвердженою Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311 [2], серед основних завдань реформи, передбачено розвиток інституту пробації та розширення застосування відновних процедур і примирення.

Також, Концепцією розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні (схвалена Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011) [3] прийняття законів про безоплатну правову допомогу, медіацію (примирення), службу пробації віднесено до першочергових заходів побудови в Україні повноцінної системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, спроможної забезпечити законність, обґрунтованість та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом, пов'язаного з її перевихованням та подальшою соціальною підтримкою.

Міжнародний досвід функціонування служби пробації засвідчує, що надання соціальних послуг особам, які притягуються до кримінальної відповідальності, та засудженим у майбутньому дозволить зменшити кількість осіб, які відбувають покарання, пов'язані з позбавленням та обмеженням волі, та знизити негативні наслідки цих покарань, сприятиме ефективному запобіганню злочинів. Практика роботи служби пробації в європейських країнах дозволяє виокремити основні її завдання: сприяння інтеграції злочинця в суспільство, формування у нього поваги до соціальних та правових норм; врахування інтересів потерпілого у кримінальному провадженні; залучення злочинця до відновлення порушених ним прав; застосування альтернативних видів покарань; посилення превентивного ефекту кримінально-правових норм і зменшення рецидивної злочинності.

У широкому значенні інститут пробації слід розуміти як форму соціально-правового контролю, що об'єднує заходи виховного впливу на злочинців, які знаходяться на волі в умовах випробування. В окремих

країнах інститут пробації визначають як систему виховних заходів, що застосовуються до правопорушника замість порушення кримінальної справи або позбавлення волі. Фактично, у законодавстві зарубіжних країн інститут пробації визначається як вид покарання або вид звільнення від відбування покарання із випробуванням [4, с. 18].

Сутність пробації полягає у випробуванні певних категорій злочинців спеціальними юридичними обов'язками, поєднаними з наданням їм різної допомоги реабілітаційного характеру. Пробація має на меті ефективно виправлення засуджених і зведення до мінімуму кримінального рецидиву.

До функцій інституту пробації належать: підготовка соціально-психологічної характеристики неповнолітнього правопорушника для суду, що передбачає вивчення спеціалізованими допоміжними соціальними службами особи злочинця, який притягується до кримінальної відповідальності, та надання відповідних рекомендацій щодо обрання відповідного виду покарання; підготовка рекомендацій про призначення адекватного заходу впливу виховного та профілактичного характеру на неповнолітнього правопорушника; запобігання вчиненню повторних правопорушень шляхом надання соціально-психологічної підтримки неповнолітнім правопорушникам; нагляд за правопорушниками під час виконання альтернативних видів покарань і надання їм соціальних послуг (це включає координацію дій установ з питань працевлаштування й охорони здоров'я для сприяння соціальній адаптації та реінтеграції порушника); надання допомоги потерпілим від злочинів і сприяння у налагодженні діалогу між потерпілим та злочинцем [4, с. 24].

Кримінальний кодекс (далі – КК) України 2001 р. нарівні з традиційними покараннями, передбачає покарання не пов'язані з ізоляцією особи від суспільства (громадські роботи, обмеження волі), а також, заходи, які ґрунтуються на випробуванні порівняно менш небезпечних злочинців в умовах їх звільнення від відбування покарання.

У КК України регламентовано різновиди системи випробування неповнолітніх засуджених, зокрема, такі як звільнення від відбування покарання з випробуванням або

із застосуванням примусових заходів виховного характеру (статті 75, 105 КК України), умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 107 КК України). Цінність випробування, поєднаного із заходами нагляду за неповнолітніми засудженими, полягає в тому, що відносно винних у злочинах невеликої та середньої тяжкості воно гуманніше та більш доцільне, ніж покарання у виді обмеження або позбавлення волі.

Основною відмінністю пробації, яка існує в зарубіжних країнах, від вітчизняного інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням є досудова соціально-психологічна робота з особою із залученням не лише державних, а й громадських інституцій [5]. Зокрема, це підготовка соціально-психологічного портрету правопорушника, надання висновку про доцільність застосування того чи іншого заходу впливу (покарання), прогноз подальшої поведінки засудженого тощо.

Очевидно, що ефективне застосування кримінально-правових заходів без ізоляції засуджених від суспільства дозволило б значною мірою забезпечити економію бюджетних коштів та їх спрямування на соціальні потреби. Застосування звільнення від відбування покарання із випробуванням і суміжних засобів впливу могло б сприяти більш успішному індивідуальному запобіганню злочинів невеликої та середньої тяжкості. Крім того, слід враховувати, що зменшення кількості засуджених, які направляються в установи виконання покарань у виді обмеження або позбавлення волі, певною мірою сприятиме поліпшенню морального клімату в суспільних відносинах. Разом із тим суттєвою є проблема удосконалення випробувального нагляду та подальшої імплементації міжнародних стандартів поводження із злочинцями, які не ізолювані від суспільства, в законодавство України. Крім того, важливим аспектом діяльності української держави на сьогодні є пошук таких механізмів впливу на осіб, які вперше притягуються до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів невеликої й середньої тяжкості, що забезпечували б їх адаптацію до загальноприйнятих правил законослухняного життя в суспільстві.

У зв'язку з цим привертають увагу проекти нормативних актів, спрямовані на запровадження інституту пробації в Україні. Так, на розгляді Верховної Ради України шостого скликання знаходяться: проекту Закону України "Про пробацію" (реєстр. № 3412 від 26.11.2008 року) [6]; проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації)" (реєстр. № 3413 від 26.11.2008 року) та альтернативний проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства шляхом впровадження пробації)" (реєстр. № 3413-1 від 28.11.2008 року) [7], а також проект Закону України „Про медіацію” (реєстр № 10301-1 від 19.04.2012 р.) [8].

Основний зміст законопроектів полягає у створенні в Україні служби пробації, перелік обов'язків та обмежень, які можуть покладатися судом на особу, яка передається під нагляд служби пробації: не залишати місце проживання у визначені судом години; утримуватися від контактів з особами, що визначені судом; пройти курс лікування від наркоманії або алкоголізму; працевлаштуватися; відвідувати заняття психолога та інше. Окремий розділ присвячений пробації стосовно неповнолітніх.

Проаналізувавши положення пропонованого суб'єктом законодавчої ініціативи законопроекту № 3412 від 26.11.2008 року [6], вважаємо за доцільне зазначити: надзвичайно позитивною і необхідною з точки зору мінімізації правозастосовчих помилок, є практика законодавчого визначення термінів, яка і відображена у ст. 1 Законопроекту.

Разом з тим, аналіз пропонованого переліку термінів засвідчує необхідність уточнення та доповнення окремих його положень. Зокрема, пропоноване визначення терміну "пробація – це система наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів ....." більшою мірою відповідає змісту поняття "система пробації", оскільки є набагато ширшим від буквального розуміння пробації як виду умовного покарання, або як спеціальної служби. З метою виправлен-

ня вказаної неточності пропонуємо п.1) ст.1 Проекту викласти в такій редакції: "пробація – це сукупність наглядових, соціальних ..... далі за текстом".

Зважаючи на активізацію процесу створення та розвитку в Україні системи ювенальної юстиції, нормативного закріплення потребує визначення поняття, яким оперує автор законопроекту – "ювенальна пробація" (Розділ 5); дещо сумнівними виглядають роз'яснення у ст.1 поняття процедури медіації", оскільки, далі по тексту проекту вживається інша термінологія: наприклад – у ст.7-"програма медіації", у ст. ст.13, 22 – "процес медіації".

З огляду на загально-правове розуміння "функцій" як напрямів діяльності, дещо невиправданим є розміщення ст. 12, у якій визначено "Функції служби пробації" у Розділі 2 Проекту "Організація діяльності служби пробації".

Враховуючи міжнародний досвід функціонування інституту пробації вважаємо за доцільне у Розділі 1 "Загальні положення" конкретизувати функції пробації, з урахуванням наступних напрямів:

- Робота в судах (офіцери пробації вивчають особу злочинця, який притягується до кримінальної відповідальності, і надають відповідні рекомендації суддям щодо міри покарання, так званні досудові доповіді або досудові дослідження);

- Нагляд за правопорушниками під час виконання альтернативних покарань та надання їм соціальних послуг. Функція передбачає візити до дому злочинця, кооперацію з установами з питань працевлаштування і охорони здоров'я та іншими соціальними службами;

- Надання допомоги потерпілим від злочинів та сприяння у налагодженні діалогу між потерпілим та злочинцем. Наприклад, відповідно до Національних стандартів соціальної роботи в сфері кримінальної юстиції Великобританії одна з цілей пробації полягає у « створенні умов для відшкодування злочинцем спричиненої потерпілому шкоди або надання послуг (виконання робіт) на користь потерпілого або громади».

- Робота у сім'ї. Суть даної функції полягає в тому, що офіцери пробації можуть

надавати соціальні послуги сім'ям, які мають різні соціальні проблеми. Наприклад в Англії на цей напрям роботи припадає приблизно 8% ресурсів служби пробації. Діяльність офіцерів пробації на цьому напрямку може стосуватися процедур примирення між чоловіком та дружиною, надання психологічної та іншої допомоги дітям, батьки яких розлучилися. Крім того, працівники служби пробації також надають послуги сім'ям ув'язнених.

Також, слушно доповнити ст.5 переліком принципів діяльності служби пробації – принцип неупередженості; – принцип своєчасного та помірною втручання.

Привертає увагу відсутність у тексті документа правової регламентації мети служби пробації, що значно ускладнює розуміння необхідності запровадження інституту пробації, разом з цим, окремо визначено мету ювенальної апробації (ст. 21) [6].

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне доповнити Розділ I окремою нормою “ Мета пробації – підвищення рівня захищеності суспільства, запобігання рецидивній злочинності, запровадження дієвої системи соціальної адаптації та реабілітації особи”.

Крім того, зауважимо, що відсутність чіткого переліку завдань служби пробації (ст.4), зумовлює потребу їх конкретизації, з огляду на відповідність положенням ст. 22 Проекту [6](завдання ювенальної апробації).

З метою ефективного функціонування інституту пробації доречно законодавчо визначити та закріпити у ст.11 Проекту [6] систему органів служби пробації та регламентувати питання їх підзвітності, підконтрольності.

Окремі положення проекту потребують певної структуризації та конкретизації. Зокрема, у тексті документа відсутні норми, які регламентують питання відповідальності за порушення вимог законодавства про пробацію як працівниками служби пробації так і особою, до якої застосовують заходи пробації.

Регламентуючи правовий статус персоналу служби пробації (Розділ б), автор законопроекту не визначив основні аспекти їх соціально-правового захисту, що є необхідним з огляду на пропонувані повноважен-

ня (ст.13), права (ст.28), та обов'язки (ст.29) працівників.

Для успішної реалізації положень Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України № 311 від 8 квітня 2008 року вважаємо за доцільне більш чітко визначити місце служби пробації в системі органів виконавчої влади, зазначивши її підвідомчість Міністерству юстиції України.

У проекті Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно – правових передумов впровадження пробації)”(реєстр. № 3413 від 26.11.2008 року) та альтернативному проекті Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства шляхом впровадження пробації)” (реєстр. № 3413-1 від 28.11.2008 року) [7] має місце ототожнення різних за змістом підстав звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання та його відбування, які у чинному КК регламентовані у розділах IX, XII [9].

Зокрема, щодо змін до КК України – пропонується ст.44-1 має назву “Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів пробації”, а у ч.1 цієї ж норми серед підстав її застосування зазначено: – “якщо суд дійде висновку, що її (особи) виправлення можливе без призначення покарання за умови застосування заходів пробації”. Сумнівною, з точки зору доцільності виглядає вказівка у нормі на суб'єкта звільнення особи від кримінальної відповідальності (суд), оскільки чинним КК вже визначено, що звільнення здійснюється виключно судом (ч.2.ст.44 КК) [9].

З метою усунення зазначених неточностей вважаємо за доцільне ст. 44-1 викласти у такій редакції: “ст.44-1. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів пробації

1.Особу, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності за умови застосування заходів пробації на підставі висновків служби пробації”.

2.У цьому разі суд застосовує до особи такі заходи пробації: далі перелік заходів за текстом ч.2 ст.44-2

3. До особи може бути застосовано декілька заходів пробації, передбачених у частині другій цієї статті. Тривалість заходів пробації встановлюється судом на строк від 1 до 3 років.

4. У разі порушення умов пробації особа притягається до кримінальної відповідальності.

У Примітці до ст.44-1 після слів “Пробація – це ...”, слово “система” замінити на “сукупність”. Статтю 44-2 виключити.

Слід зауважити, що чинний Кримінальний кодекс не оперує терміном “неповнолітній, який раніше не притягувався до кримінальної відповідальності”, (оскільки причинами не притягнення до відповідальності можуть бути і недосягнення віку кримінальної відповідальності, і недоліки роботи правоохоронних органів), а використовує – “неповнолітній, який вперше вчинив злочин”. Також, певного узгодження потребують вживані одночасно поняття “неповнолітній” (ч.1 ст.97-1) та “діти” (ч.4 ст.97-1), які є не тотожними за змістом й обсягом.

Сумнівними є положення законопроектів щодо криміналізації ухилення від “обов’язків, обмежень або зобов’язань пробації” (пропонована редакція ч.2 ст.389). Європейський досвід функціонування інституту пробації засвідчує його добровільну основу, тобто досягти позитивного результату щодо виправлення особи можливо лише за умови її згоди, саме тому заходи пробації спрямовані на свідоме (через внутрішнє переконання, бажання особи поважати закон), а не примусове виправлення (через страх бути покараним).

Підписання 14 травня 2012 року Президентом України нового Кримінального процесуального кодексу України [10] відкрило шлях до розвитку процесуальних форм функціонування інституту пробації. Зокрема, передбачено кримінальне провадження на підставі угод, тобто можливість укладення угоди між прокурором і обвинуваченим про визнання вини та угоди про примирення між потерпілим і обвинуваченим, які після досягнення згоди невідкладно направляються до суду для затвердження.

Разом з тим, залишаються актуальними пропозиції авторів проектів щодо доповне-

ння КПК України ст.77-1 “Досудова доповідь служби пробації”, яка детально регламентує вимоги щодо мети, змісту та порядку її підготовки.

Вбачається неприйнятним покласти функцію підготовки досудових доповідей на кримінально-виконавчу інспекцію з огляду на те, що це суперечить встановленим законодавцем завданням діяльності вказаної служби щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання покарань (ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»).

Спостерігається неузгодженість термінології у пропонованій ст.9-1 “Порядок звільнення від кримінальної відповідальності з застосуванням заходів пробації на стадії дізнання та попереднього слідства.” Зокрема, це стосується вживання терміну “попереднього слідства”, замість правильного – “досудового слідства”, а також помилкового вживання у диспозиції норми словосполучення “звільнення від покарання” замість “звільнення від відповідальності”. З огляду на існуючу структуру норм чинного КПК не виправданим є регламентація порядку звільнення від кримінальної відповідальності з вказівкою та виокремленням певної стадії кримінального процесу (дізнання, досудового слідства).

Загалом, досудова доповідь спрямована на встановлення дійсних соціальних, психологічних та біологічних потреб обвинуваченого (підсудного), вирішення яких сприятиме його ресоціалізації та недопущенню вчинення інших злочинів та правопорушень. Досудова доповідь надається слідчому, прокурору або суду працівником служби пробації з метою: 1) винесення справедливих, законних та адекватних вчиненому злочину та особі злочинця кримінально-процесуальних рішень; 2) складання кримінально-процесуальних документів з урахуванням інформації про особу обвинуваченого, його соціально-психологічні особливості та соціальне оточення. Досудова доповідь служби пробації повинна містити повні, всебічні та об’єктивні дані: 1) про особу обвинуваченого (підсудного) – вік та інші біографічні дані; вікові і психологічні особливості (темперамент, рівень загально-

го розвитку, стан здоров'я, інтереси, ціннісні орієнтації та інше); соціальну (суспільну) характеристику (взаємовідносини в сім'ї, колективі, ставлення до роботи, навчання, участь у суспільному житті тощо); 2) про подію та наслідки злочину (характер вчиненого злочину, ставлення обвинуваченого (підсудного) до потерпілого та вчиненого діяння, ставлення потерпілого до обвинуваченого (підсудного), причини та умови вчинення злочину); 3) наявність попередніх випадків притягнення до кримінальної відповідальності; 4) оцінка ризику вчинення нового злочину з боку обвинуваченого (підсудного); 5) пропозиції щодо вибору найбільш доцільних та результативних заходів пробації, що повинні бути застосованими до обвинуваченого (підсудного) з метою забезпечення суспільства завдяки виправлення та ресоціалізації обвинуваченого (підсудного); 6) іншу важливу інформацію, яка необхідна для винесення справедливих, законних та адекватних вчиненому злочину та особі злочинця кримінально-процесуальних рішень.

Проект Закону України „Про медіацію” (реєстр № 10301-1 від 19.04.2012 р.) [8] розроблено з метою формування правових засад впровадження та проведення позасудової процедури врегулювання конфліктів за взаємною згодою сторін конфлікту (медіації) та за участю посередника (медіатора), визначення принципів та порядку проведення медіації, а також статусу медіатора. Зокрема, у статті 2 Законопроекту викладено основні терміни, які використовуються у ньому, при цьому виникає питання доцільності використання у процесі медіації двох угод – угоди про ініціювання медіації та угоди про проведення медіації, враховуючи, що ініціювання медіації та залучення медіатора можна вважати початковою стадією медіації. Тому вважаємо за доцільне об'єднати ці угоди в одну – угоду про проведення медіації.

Забезпечення принципу конфіденційності медіації є важливим не лише з точки зору охорони прав та законних інтересів сторін медіації, але й третіх осіб та публічних інтересів, пов'язаних із вирішенням правового конфлікту (спору). Законом ма-

ють бути визначені чіткі положення щодо порядку та обсягу розголошення конфіденційної інформації, отриманої у ході медіації.

Передбачені у статті 13 Законопроекту умови набуття статусу медіатора вважаємо за доцільне посилити, враховуючи такі складові як мінімальних вік, освіту, кваліфікацію, досвід роботи, ділову репутацію.

Положення щодо особливостей медіації у сімейних спорах, передбачене статтею 35 Законопроекту, обмежує певною мірою право одного із подружжя на судовий захист своїх особистих немайнових та майнових прав, оскільки обов'язкове використання медіації не завжди сприятиме прискореному вирішенню справи про розірвання шлюбу, що є однією із переваг цієї процедури. Крім того, у даному положенні мають враховуватись норми Сімейного кодексу України (статті 106, 107, 111, 112), за яких обов'язкове застосування медіації в окремих випадках є неможливим, а також викладені у цьому Законопроекті пропозиції щодо внесення змін до статті 111 Сімейного кодексу України, які передбачають проведення медіації лише за згодою сторін.

Зважаючи на те, що пропонується законопроект, у разі його прийняття набуває чинності з 1 січня 2013 року, у пропозиціях про внесення змін і доповнень до Кримінально-процесуального кодексу України варто врахувати положень підписаного 14 травня 2012 року Президентом України Кримінального процесуального кодексу України, зокрема, глави 35, присвяченої особливому порядку кримінального провадження на підставі угод.

Крім того законодавча конструкція частина 4 статті 36 проекту не відповідає процесуальній формі діяльності слідчого і прокурора у кримінальному провадженні, оскільки оголошення перерви у судовому засіданні є прерогативою лише суду. На наш погляд, наслідком передачі справи на медіацію має бути зупинення провадження у справі.

У теорії кримінального права функціональна направленість інституту примирення полягає у повному чи частковому поновленні становища потерпілого, що існувало до вчинення суспільно небезпечного діяння.

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано нормативні передумови запровадження в Україні інституту пробації та обґрунтовано необхідність удосконалення системи заходів впливу на правопорушників.

Висловлено пропозиції щодо законодавчих перспектив становлення в Україні служби пробації.

Повне поновлення має місце у випадках звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України, відповідно до положень якої особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Часткове поновлення має місце при реалізації кримінальної відповідальності, адже у первинне положення повертається лише одна сторона конфлікту – потерпілий. Особа, яка вчинила злочин, зазнає у цьому випадку певних змін свого статусу: стосовно неї виноситься обвинувальний вирок суду, призначається покарання, але відбувається повне чи часткове звільнення від його відбування.

Стає очевидно, що медіація не може застосовуватись у всіх випадках вчинення злочинів, зокрема таких як злочини проти основ національної безпеки, злочини у сфері службової діяльності, проти правосуддя, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку тощо.

Висновки

Узагальнюючи пропозиції законодавчого врегулювання інституту пробації можна виділити наступні тенденції його розвитку: відсутність правового визначення системи пробації та видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, які мали б входити в систему пробації; сумніви щодо кадрових можливостей кримінально-виконавчої інспекції реалізації функцій пробації відповідно до європейського досвіду існування цього інституту; недооцінка необхідності досудової підготовки справ, з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного для даної особи виду покарання (позбавлення волі чи іншого альтернативного покарання) на

SUMMARY

Normative pre-conditions of introduction in Ukraine of institute of probation and grounded necessity of improvement of the system of measures of influence are analyzed on offenders. Suggestions are expressed in relation to the legislative prospects of becoming in Ukraine of service of probation.

основі прогнозу подальшої поведінки особи та можливостей її ресоціалізації в ув'язненні чи на волі; не сформованість механізму здійснення пробації на місцевому рівні (у територіальній громаді) (наприклад, електронний спостереження за засудженими, денний центр пробації) без існування відповідної структури, яка б здійснювала пробаційний нагляд у громаді; невідповідність запропонованого підходу добровільним засадам пробації.

Література

1. Акти європейського права: короткий довідник / Заг. ред. В.М. Литвина. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 256 с.
2. Концепція реформування кримінальної юстиції України: затверджено Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: затверджено Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Ягунов Д. Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура / Д. Ягунов. – Одеса: ОРІДУ, 2006. – 74 с.
5. Ягунов Д. Пенітенціарна система Англії та Уельсу: перехід від виконання покарань до менеджменту у галузі виконання покарань // Актуальні проблеми політики. – Одеса, 2008. – С. 207 – 212.
6. Про пробацію: проект Закону України реєстр. № 3412 від 26.11.2008 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації): проект Закону України реєстр. № 3413 від 26.11.2008 року (та альтернативний реєстр. № 3413-1 від 28.11.2008 року) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Про медіацію: проект Закону України реєстр. № 10301-1 від 19.04.2012 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Атіка, 2008. – 240 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 року № 4651-VI // Голос України від 19 травня 2012 року. – № 90-91. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rada.gov.ua.